Przegląd Kościelny

Nr. 37. Poznań, 11 Marca 1880. Rok I.

„Przegląd Kościelny" wychodzi co tydzień w czwartek. — Przedpłata kwartalna wynosi na całe Niemcy 3 mrk., dla Galicyi i Austryi 1½ fl., w innych krajach cena prenumeracyjna z doliczeniem odnośnego portoryum. — Biuro redakcyi przy ulicy Seminaryjskiej Nr. 2. — Rękopisma nadsyłane Redakcyi, jeśli nie zostaną zużyte, zwracają się na żądanie. — Listy do Redakcyi winny być frankowane.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII

EPISTOLA ENCYCLICA

AD PATRIARCHAS PRIMATES ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS UNIVERSOS CATHOLICI ORBIS GRATIAM ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES.

(Dokończenie).

Si consideretur quorsum matrimoniorum pertineat divina institutio, id erit evidentissimum, includere in illis voluisse Deum utilitatis et salutis publicae uberrimos fontes. Et sane, praeter quam quod propagationi generis humani prospiciunt, illuc quoque pertinent, ut meliorem vitam conjugum beatioremque efficiant; idque pluribus causis nempe mutuo ad necessitates sublevandas adjumento, amore constanti et fideli, communione omnium bonorum, gratia caelesti, quae a sacramento proficiscitur. Eadem vero plurimum possunt ad familiarum salutem; nam matrimonia quamdiu sint congruentia naturae, Deique consiliis apte conveniant, firmare profecto valebunt animorum concordiam inter parentes, tueri bonam institutionem liberorum, temperare patriam potestatem proposito divinae potestatis exemplo, filios parentibus, famulos heris facere obedientes. Ab ejusmodi autem conjugiis expectare civitates jure possunt genus et sobolem civium qui probe animati sint, Deique reverentia atque amore assueti, sui officii esse ducant juste et legitime imperantibus obtemperare, cunctos diligere, laedere neminem.

Hos fructus tantos ac tam praeclaros tamdiu matrimonium revera genuit, quamdiu munera sanctitatis, unitatis, perpetuitatisque retinuit, a quibus vim omnem accipit frugiferam et salutarem; neque est dubitandum similes paresque ingeneraturum fuisse, si semper et ubique in potestatem fidemque fuisset Ecclesiae, quae illorum munerum est fidissima conservatrix et vindex. Sed quia modo passim libuit humanum jus in locum naturalis et divini supponere, deleri non solum coepit matrimonii species ac notio praestantissima, quam in animis hominum impresserat et quasi consignaverat natura; sed in ipsis etiam Christianorum conjugiis, hominum vitio, multum vis illa debilitata est magnorum bonorum procreatrix. Quid est enim boni quod nuptiales afferre possint societates, unde abscedere christiana religio jubetur, quae parens est omnium bonorum, maximasque alit virtutes, excitans et impellens ad decus omne generosi animi atque excelsi? Illa igitur semota ac rejecta, redigi nuptias oportet in servitutem vitiosae hominum naturae e pessimarum dominarum cupiditatum, honestatis naturalis parum valido defensas patrocinio. Hoc fonte multiplex derivata pernicies, non modo in privatas familias, sed etiam in civitates influxit. Etenim salutari depulso Dei metu, sublataque curarum levatione, quae nusquam alibi est quam in religione Christiana major, persaepe fit, quod est factu proclive, ut vix ferenda matrimonii munera et officia videantur; et liberari nimis multi vinculum velint, quod jure humano et sponte nexum putant, si dissimilitudo ingeniorum, aut discordia, aut fides ab alterutro violata, aut utriusque consensus, aliaeve causae liberari suadeant oportere. Et si forte satis fieri procacitati voluntatum lege prohibeatur, tum iniquas clamant esse leges, inhumanas, cum jure civium liberorum pugnantes; quapropter omnino videndum ut, illis antiquatis abrogatisque, licere divortia humaniore lege decernatur.

Nostrorum autem temporum legumlatores, cum eorumdem juris principiorum tenaces se ac studiosos profiteantur, ab illa hominum improbitate, quam diximus, se tueri non possunt, etiamsi maxime velint: quare cedendum temporibus ac divortiorum concedenda facultas. Quod historia idem ipsa declarat. Ut enim alia praetereamus, exeunte saeculo superiore, in illa non tam perturbatione quam deflagratione Galliarum, cum societas omnis, amoto Deo, profanaretur, tum demum placuit ratas legibus esse conjugum discessiones. Easdem autem leges renovari hoc tempore multi cupiunt, propterea quod Deum et Ecclesiam pelli e medio ac submoveri volunt a societate conjunctionis humanae; stulte putantes extremum grassanti morum corruptelae remedium ab ejusmodi legibus esse quaerendum.

At vero quanti materiam mali in se divortia contineant, vix attinet dicere. Eorum enim causa fiunt maritalia foedera mutabilia; extenuatur mutua benevolentia; infidelitati perniciosa incitamenta suppeditantur; tuitioni atque institutioni liberorum nocetur; dissuendis societatibus domesticis praebetur occasio; discordiarum inter familias semina sparguntur; minuitur ac deprimitur dignitas mulierum, quae in periculum veniunt ne, cum libidini virorum inservierint, pro derelictis habeantur. Et quoniam ad perdendas familias, frangendasque regnorum opes nihil tam valet, quam corruptela morum, facile perspicitur, prosperitati familiarum ac civitatum maxime inimica esse divortia, quae a depravatis populorum moribus nascuntur, ac, teste rerum usu, ad vitiosiores vitae privatae et publicae consuetudines aditum januamque patefaciunt. Multoque esse graviora haec mala constabit, si consideretur, frenos nullos futuros tantos, qui concessam semel divortiorum facultatem valeant intra certos, aut ante provisos, limites coercere. Magna prorsus est vis exemplorum, major cupiditatum; hisce incitamentis fieri debet, ut divortiorum libido latius quotidie serpens plurimorum animos invadat, quasi morbus contagione vulgatus, aut agmen aquarum, superatis aggeribus, exundans.

Haec certe sunt omnia per se clara: sed renovanda rerum gestarum memoria fiunt clariora. Simul ac iter divortiis tutum lege praestari coepit, dissidia, simultates, secessiones plurimum crevere; et tanta est vivendi turpitudo consecuta, ut eos ipsos, qui fuerant talium discessionum defensores, facti poenituerit; qui nisi contraria lege remedium mature quaesissent, timendum erat, ne praeceps in suam ipsa perniciem respublica dilaberetur. Romani veteres prima divortiorum exempla dicuntur inhorruisse; sed non longa mora sensus honestatis in animis obstupescere—

moderator cupiditatis pudor interire, fidesque nuptialis tanta cum licentia violari coepit, ut magnam veri similitudinem habere videatur quod a nonnullis scriptum legimus, mulieres non mutatione consulum, sed maritorum enumerare annos consuevisse. Pari modo apud Protestantes principio quidem leges sanxerant, ut divortia fieri liceret certis de causis, iisque non sane multis: istas tamen propter rerum similium affinitatem, compertum est in tantam multitudinem excrevisse apud Germanos, Americanos, aliosque, ut qui non stulte sapuissent, magnopere deflendam putarint infinitam morum depravationem, atque intolerandam legum temeritatem. Neque aliter se res habuit in civitatibus catholici nominis: in quibus si quando datus est conjugiorum discidiis locus, incommodorum, quae consecuta sunt, multitudo opinionem legislatorum longe vicit. Nam scelus plurimorum fuit, ad omnem malitiam fraudemque versare mentem, ac per saevitiam adhibitam, per injurias, per adulteria fingere causas ad illud impune dissolvendum, cujus pertaesum esset, conjunctionis maritalis vinculum: idque cum tanto publicae honestatis detrimento, ut operam emendandis legibus quamprimum dari omnes judicaverint oportere. Et quisquam dubitabit, quin exitus aeque miseros at calamitosos habiturae sint leges divortiorum fautrices, sicubi forte in usum aetate nostra revocentur? Non est profecto in hominum commentis vel decretis facultas tanta, ut immutare rerum naturalem indolem conformationemque possint: quapropter parum sapienter publicam felicitatem interpretantur, qui germanam matrimonii rationem impune perverti posse putant; et, qualibet sanctitate cum religionis tum Sacramenti posthabita, diffingere ac deformare conjugia turpius velle videntur, quam ipsa ethnicorum instituta consuevissent. Ideoque nisi consilia mutentur, perpetuo sibi metuere familiae et societas humana debebunt, ne miserrime conjiciantur in illud rerum omnium certamen atque discrimen, quod est Socialistarum ac Communistarum flagitiosis gregibus jamdiu propositum. Unde liquet quam absonum et absurdum sit publicam salutem a divortiis expectare, quae potius in certam societatis perniciem sunt evasura.

Igitur confitendum est, de communi omnium populorum bono meruisse optime Ecclesiam catholicam, sanctitati et perpetuitati conjugiorum tuendae semper intentam; nec exiguam ipsi gratiam deberi, quod legibus civicis centum jam annos in hoc genere multa peccantibus palam reclamaverit[50]; quod haeresim deterrimam Protestantium de divortiis et repudiis anathemate perculerit[51]; quod usitatam graecis diremptionem matrimoniorum multis modis damnaverit[52]; quod irritas esse nuptias decreverit ea conditione initas, ut aliquando dissolvantur[53]; quod demum vel a prima aetate leges imperatorias repudiarit, quae divortiis et repudiis perniciose favissent[54]. Pontifices vero maximi quoties restiterunt principibus potentissimis, divortia a se facta ut rata Ecclesiae essent minaciter petentibus, toties existimandi sunt non modo pro incolumitate religionis sed etiam pro humanitate gentium propugnavisse. Quam ad rem omnis admirabitur posteritas invicti animi documenta a Nicolao I edita adversus Lotharium; ab Urbano II et Paschali II adversus Philippum I regem Galliarum; a Caelestino III et Innocentio III adversus Alphonsum a Leone et Philippum II principem Galliarum; a Clemente VII et Paulo III adversus Henricum VIII; denique a Pio VII sanctissimo fortissimoque Pontifice adversus Napoleonem I, secundis rebus et magnitudine imperii exultantem.

Quae cum ita sint, omnes gubernatores administratoresque rerum publicarum, si rationem sequi, si sapientiam, si ipsam populorum utilitatem voluissent, malle debuerant sacras de matrimonio leges intactas manere, oblatumque Ecclesiae adjumentum in tutelam morum prosperitatemque familiarum adhibere, quam ipsam vocare Ecclesiam in suspicionem inimicitiae, et in falsam atque iniquam violati juris civilis insimulationem.

Eoque magis, quod Ecclesia catholica, ut in re nulla potest ab religione officii et defensione juris sui declinare, ita maxime solet esse ad benignitatem indulgentiamque proclivis in rebus omnibus, quae cum incolumitate jurium et sanctitate officiorum suorum possunt una consistere. Quam ob rem nihil unquam de matrimoniis statuit, quin respectum habuerit ad statum communitatis, ad conditiones populorum; nec semel suarum ipsa legum praescripta, quoad potuit, mitigavit, quando ut mitigaret causae justae et graves impulerunt. Item non ipsa ignorat neque diffitetur, sacramentum matrimonii, cum ad conservationem quoque et incrementum societatis humanae dirigatur, cognationem et necessitudinem habere cum rebus ipsis humanis, quae matrimonium quidem consequuntur, sed in genere civili versantur: de quibus rebus jure decernunt et cognoscunt qui reipublicae praesunt.

Nemo autem dubitat, quin Ecclesiae conditor Jesus Christus potestatem sacram voluerit esse a civili distinctam, et ad suas utramque res agendas liberam atque expeditam; hoc tamen adjuncto, quod utrique expedit, et quod interest omnium hominum, ut conjunctio inter eas et concordia intercederet, in iisque rebus quae sint, diversa licet ratione, communis juris et judicii, altera, cui sunt humana tradita, opportune et congruenter ab altera penderet, cui sunt caelestia concredita. Hujusmodi autem compositione ac fere harmonia, non solum utriusque potestatis optima ratio continetur, sed etiam opportunissimus atque efficacissimus modus juvandi hominum genus in eo quod pertinet ad actionem vitae et ad spem salutis sempiternae. Etenim sicut hominum intelligentia, quemadmodum in superioribus Encyclicis Litteris ostendimus, si cum fide christiana conveniat, multum nobilitatur multoque evadit ad vitandos ac repellendos errores munitior, vicissimque fides non parum praesidii ab intelligentia mutuatur; sic pariter, si cum sacra Ecclesiae potestate civilis auctoritas amice congruat, magna utrique necesse est fiat utilitatis accessio. Alterius enim amplificatur dignitas, et, religione praeeunte, numquam erit non justum imperium: alteri vero adjumenta tutelae et defensionis in publicum fidelium bonum suppeditantur.

Nos igitur, harum rerum consideratione permoti, cum studiose alias, tam vehementer in praesenti viros principes in concordiam atque amicitiam jungendam iterum hortamur; iisdemque paterna cum benevolentia veluti dexteram primi porrigimus, oblato supremae potestatis Nostrae auxilio, quod tanto magis est hoc tempore necessarium, quanto jus imperandi plus est in opinione hominum, quasi accepto vulnere, debilitatum. Incensis jam procaci libertate animis, et omne imperii, vel maxime legitimi, jugum nefario ausu detrectantibus, salus publica postulat, ut vires utriusque potestatis consocientur ad prohibenda damna, quae non modo Ecclesiae, sed ipsi etiam civili societati impendent.

Sed cum amicam voluntatum conjunctionem valde suademus, precamurque Deum, principem pacis, ut amorem concordiae in animos cunctorum hominum injiciat, tum temperare Nobis ipsi non possumus, quin Vestram industriam, Venerabiles Fratres, Vestrum studium ac vigilantiam, quae in Vobis summa esse intelligimus, magis ac magis hortando incitemus. Quantum contentione assequi, quantum auctoritate potestis, date operam, ut apud gentes fidei Vestrae commendatas integra atque incorrupta doctrina retineatur, quam Christus Dominus et caelestis voluntatis interpretes Apostoli tradiderunt, quamque Ecclesia catholica religiose ipsa servavit, et a Christifidelibus servari per omnes aetates jussit.

Praecipuas curas in id insumite, ut populi abundent praeceptis sapientiae christianae, semperque memoria teneant matrimonium non voluntate hominum, sed auctoritate nutuque Dei

---

[50]) Pius VI, epist. ad episc. Lucion. 28 Maii 1793. — Pius VII, litter. encyclic. die 17 Febr. 1809, et Const. dat. die 19 Jul. 1817.— Pius VIII, litt. encycl. die 29 Maii 1829. — Gregorius XVI, Const. dat. die 15 Augusti 1832. — Pius IX, alloc. habit. die 22 Spt. 1852.— [51]) Trid. sess. XXIV, can. 5, 7. — [52]) Concil. Floren., et Instr. Eug. IV ad Armenos. — Bened. XIV. Const. *Etsi pastoralis*, 6 Maii 1742. — [53]) Cap. 7 *de condit. appos.* — [54]) Hieron epist. 79 ad Ocean — Ambros., lib. VIII in cap. 16 Lucae, n. 5. — August., de nuptiis cap. 10.

fuisse initio constitutum, et hac lege prorsus ut sit unius ad unam: Christum vero novi Foederis auctorem illud ipsum ex officio naturae in Sacramenta transtulisse, et quod ad vinculum spectat, legiferam et judicialem Ecclesiae suae adtribuisse potestatem. Quo in genere cavendum magnopere est, ne in errorem mentes inducantur a fallacibus conclusionibus adversariorum, qui ejusmodi potestatem ademptam Ecclesiae vellent. Similiter omnibus exploratum esse debet, si qua conjunctio viri et mulieris inter Christifideles citra Sacramentum contrahatur, eam vi ac ratione justi matrimonii carere; et quamvis convenienter legibus civicis facta sit, tamen pluris esse non posse, quam ritum aut morem, jure civili introductum; jure autem civili res tantummodo ordinari atque administrari posse, quas matrimonia efferunt ex sese in genere civili, et quas gigni non posse manifestum est, nisi vera et legitima illarum causa, scilicet nuptiale vinculum, existat. Haec quidem omnia probe cognita habere maxime sponsorum refert, quibus etiam probata esse debent et notata animis, ut sibi liceat hac in re morem legibus gerere; ipsa non abnuente Ecclesia, quae vult atque optat ut in omnes partes salva sint matrimoniorum effecta, et ne quid liberis detrimenti afferatur. In tanta autem confusione sententiarum, quae serpunt quotidie longius, id quoque est cognitu necessarium, solvere vinculum conjugii inter christianos rati et consummati nullius in potestate esse; ideoque manifesti criminis reos esse, si qui forte conjuges, quaecumque demum causa esse dicatur, novo se matrimonii nexu ante implicare velint, quam abrumpi primum morte contigerit. Quod si res eo devenerint, ut convictus ferri diutius non posse videatur, tum vero Ecclesia sinit alterum ab altera seorsum agere, adhibendisque curis ac remediis ad conjugum conditionem accomodatis, lenire studet secessionis incommoda; nec umquam committit, ut de reconcilianda concordia aut non laboret aut desperet. Verum haec extrema sunt; quo facile esset non descendere, si sponsi non cupiditate acti, sed praesumptis cogitatione tum officiis conjugum, tum causis conjugiorum nobilissimis, ea qua aequum est mente ad matrimonium accederent; neque nuptias antevertenerent continuatione quadam serieque flagitiorum, irato Deo. Et ut omnia paucis complectamur, tunc matrimonia placidam quietamque constantiam habitura sunt, si conjuges spiritum vitamque hauriant a virtute religionis, quae forti invictoque animo esse tribuit; quae efficit ut vitia, si qua sint in personis, ut distantia morum et ingeniorum, ut curarum maternarum pondus, ut educationis liberorum operosa sollicitudo, ut comites vitae labores, ut casus adversi non solum moderate, sed etiam libenter perferantur.

Illud etiam cavendum est, ne scilicet conjugia facile appetantur cum alienis a catholico nomine: animos enim de disciplina religionis dissidentes vix sperari potest futuros esse cetera concordes. Quin imo ab ejusmodi conjugiis ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod occasionem praebent vetitae societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant conjugis catholici, impedimento sunt bonae institutioni liberorum, et persaepe animos impellunt, ut cunctarum religionum aequam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine. Postremo loco, cum probe intelligamus, alienum esse a caritate Nostra neminem oportere, auctoritati fidei et pietati Vestrae, Venerabiles Fratres, illos commendamus, valde quidem miseros, qui aestu cupiditatum abrepti, et salutis suae plane immemores contra fas vivunt, haud legitimi matrimonii vinculo conjuncti. In his ad officium revocandis hominibus Vestra sollers industria versetur: et cum per Vos ipsi, tum interposita virorum bonorum opera, modis omnibus contendite, ut sentiant se flagitiose fecisse, agant nequitiae poenitentiam, et ad justas nuptias ritu catholico ineundas animum inducant.

Haec de matrimonio christiano documenta ac praecepta, quae per has litteras Nostras Vobiscum, Venerabiles Fratres, communicanda censuimus, facile videtis, non minus ad conservationem civilis communitatis, quam ad salutem hominum sempiternam magnopere pertinere. Faxit igitur Deus ut quanto plus habent illa momenti et ponderis, tanto dociles promptosque magis ad parendum animos ubique nanciscantur. Hujus rei gratia, supplice atque humili prece omnes pariter opem imploremus beatae Mariae Virginis Immaculatae, quae, excitatis mentibus ad obediendum fidei, matrem se et adjutricem hominibus impertiat. Neque minore studio Petrum et Paulum obsecremus, Principes Apostolorum, domitores superstitionis, satores veritatis, ut ab eluvione renascentium errorum humanum genus firmissimo patrocinio tueantur.

Interea caelestium munerum auspicem et singularis benevolentiae Nostrae testem, Vobis omnibus, Venerabiles Fratres, et populis vigilantiae Vestrae commissis, Apostolicam Benedictionem ex animo impertimus.

Datum Romae, apud S. Petrum, die **10** Februarii an. 1880, Pontificatus Nostri Anno Secundo.

LEO PP. XIII.

O sprawdzaniu objawień i nowych cudów

oraz

o ich rozgłaszaniu.

Profesor seminaryum duchownego w Saint Dié we Francyi, honorowy wikaryusz jeneralny, doktor teologii i kanonicznego prawa, ks. Grandclaude, ogłosił w Semaine religieuse cenną rozprawę o kwestyi, poruszającej w najnowszym czasie wszystkie umysły i na podstawie zasad i praw kościelnych rozstrzyga: kto ma prawo sprawdzać objawienia cudowne, nadzwyczajne uzdrowienia i cuda — i czy wolno przed wydaniem wyroku kościelnego rozgłaszać takie rzeczy i przedstawiać je za prawdziwe? Ponieważ i u nas kwestya ta jest palącą — ponieważ tak dużo nabłądzono i tyle złego pod tym względem sprawiono, do téj chwili jeszcze niektóre pisma zdają się nie rozumieć, jak ciężką odpowiedzialność biorą na siebie przez ustawiczne opowiadanie o nowych objawieniach, przepowiedniach i wyroczniach — pouczającą tę rozprawę powtarzamy.

I. *Kto ma prawo i obowiązek sprawdzać objawienia, nowe cuda i je rozgłaszać?*

Św. Sobór Trydencki odnawia tylko pod tym względem dawne kanony i prawo to przyznaje i zastrzega wyłącznie Biskupowi. „*Statuit sancta Synodus nulla etiam admittenda esse nova miracula, nisi eadem approbante et recognoscente Episcopo.*“ Sobór więc orzeka i postanawia, że nie wolno przyjmować i przypuszczać nowych cudów (a więc też ich nie rozgłaszać), chyba tylko za aprobacyą i wskutek uznania ich przez Biskupa (Sess. 25 o czci Święt.) Tak więc dla wiernych jest tutaj wyrażony zakaz **rozgłaszania nowych cudów bez upoważnienia Biskupa**; dla Biskupa obowiązek sprawdzenia w drodze procesu cudu, zanim go się rozgłosi publicznie, albo da upoważnienie do rozgłoszenia. Otóż reguła postawiona przez Kościół: reguła ogólna i absolutna, która do dziś jest prawem dla wszystkich, która jednak w przypadkach poszczególnych winna być zastósowaną według autentycznéj interpretacyi, danéj przez Urbana VIII w słynnych konstytucyach *Sanctissimus* z r. 1625 i *Coelestis Jerusalem* z r. 1635, przez Kongregacyą św. Off. w dekrecie z 23 maja 1668 i Kongr. św. Obrz. w dekretach z 3 grudnia 1616 i 23go lipca 1661.

Konstytucye i dekreta wspomnione stanowią różnicę pomiędzy cudami wydarzonemi za przyczyną N. M. Panny lub Świętych już to kanonizowanych, już też beatyfikowanych, a cudami, wyjednanemi przez modlitwy osób odzna-

czających się wysokiemi cnotami, lecz jeszcze nie beatyfikowanych. Tylko w pierwszym razie wykonuje Biskup w pełności swe prawo stwierdzania i rozgłoszenia. Co się tyczy drugiego rodzaju cudów, ma tylko prawo informacyi. Po zebraniu i zbadaniu świadectw, po roztrząśnięciu i osądzeniu faktów, uważanych za nadprzyrodzone, obowiązany jest przesłać Kongregacyi św. Obrzędów wszystkie akta i dokumenta procesu i nie wolno mu ani upoważniać do rozgłaszania publicznego, ani też rozgłaszać samemu mniemanych cudów, dopóki nie otrzyma odpowiedzi od Stolicy ś.

Powody téj różnicy w postępowaniu łatwe do zrozumienia. W pierwszym razie jedynym celem, do jakiego dąży rozgłoszenie, jest spowodowanie ludzi do dziękczynienia Bogu za nowy objaw potęgi, przywiązanéj do pośrednictwa Świętych, — téj mocy, którą Bóg obdarzyć raczył Świętych, uznanych przez Kościół wojujący. Nie masz tam ani przedmiotu, ani pobudki do nowego kultu. W drugim zaś razie publiczne rozgłoszenie ma bezpośrednio na celu wezwać lud chrześciański do czci sług Bożych, których Kościół jeszcze na ołtarzach nie postawił. Jest to więc rodzaj antycypowanéj beatyfikacyi. Jest to akt publiczny, zawierający w sobie widoczne przywłaszczenie papiezkiéj juryzdykcyi w sprawie, zastrzeżonéj wyłącznie Stolicy Ap.

Do któréj z tych dwóch kategoryi należy objawienie Chrystusa P. i N. Maryi P., jaką to łaską są nieraz obdarzone osoby żyjące, jak np. objawienia w Salette i Lourdes? Bezwątpienia do pierwszego rodzaju, tj. do cudów, które należą zupełnie do kompetencyi Biskupa. Wprawdzie skonstatowanie jest tutaj trudniejsze i więcéj ślizkie; prawda także, że te nadprzyrodzone objawienia mogłyby być użytemi do beatyfikacyjnego procesu osób, uprzywilejowanych temi objawieniami, gdyby kiedyś taki proces zarządzono. Lecz to nie są powody przemawiające przeciwko naszemu zdaniu, że Biskupom wyłącznie przysługuje tutaj prawo rozstrzygania. Bo naprzód, jeśli zważymy na objawienia ze strony tego, który jest ich sprawcą, — ze strony Chrystusa Pana lub Najświętszéj Panny Maryi, jasną jest rzeczą, iż nie dążą one do zaprowadzenia nowego nabożeństwa, lecz po prostu do rozkrzewienia w nowych miejscach kultu już istniejącego. A następnie, jeśli je rozważymy ze względu na osoby, które zostały uprzywilejowane, pewną jest rzeczą, że Kościół ich nigdy nie przyjmie za pozytywne lub wystarczające oznaki świętości tych osób.

O tych objawieniach, jako też o uleczeniach cudownych i wogóle o wszystkich cudach, które należą do jego kompetencyi, może Biskup wydać wyrok albo negatywny, albo pozytywny. Orzeka negatywnie, jeśli się ogranicza na oświadczeniu, że fakta przez niego zbadane ani co do okoliczności, ani co do przyczyn i skutków nie są przeciwne wierze i prawdziwéj pobożności; że nie ma w nich nic takiego, coby podejrzywać kazało prawdziwość i początek nadprzyrodzony. Nie wykraczałby również po za granice wyroku negatywnego, gdyby dodał, że fakta w mowie będące zdają się podniecać pobożność. Orzeka zaś pozytywnie, jeśli poświadcza rzeczywistość i Boski początek tychże faktów — innemi słowy, jeśli oświadcza, że fakta te są nadprzyrodzone lub cudowne.

Każdą razą, jeśli w taki sposób wydaje Biskup wyrok, czy to pozytywny, czy negatywny, zatwierdzenie jest wyraźne. Jest to zatwierdzenie, jakiego wymaga Sobór Trydencki, a jeśli cuda mające być stwierdzone dążą do zaprowadzenia nowego kultu, takie zatwierdzenie jest absolutnie konieczne. Niekiedy Biskup zachowuje milczenie i pozwala wiernym wierzyć i w pobożności się przez to ukrzepiać, wówczas i milczenie jest aprobacyą.

Dodajemy, że w sprawach tak ważnych nie wypada Biskupowi wydawać wyroku na mocy tego, co słyszy, lub na podstawie jakichkolwiek informacyi. Sobór Tryd. stawia pewne warunki, przepisuje pewne formy postępowania, aby wyrok miał wszelkie cechy dojrzałości i powagi. Naprzód winien powołać do rady teologów i inne osoby, zalecające się pobożnością, *„adhibitis in consilium theologis et aliis piis viris."* Następnie sprawa winna być zbadana i przeprowadzona ściśle wedle reguł, przepisanych do procesów beatyfikacyjnych, a więc należy przesłuchać świadków nieposzlakowanych, żądać od nich przysięgi itd. Cudów nie wolno przypuszczać, należy je udowodnić świadectwami, którychby zaczepić nie można.

Praktyczniejszą jest dla nas druga kwestya:

II. *Czy prawo rozgłaszania nowych cudów jest do tego stopnia zastrzeżone Biskupowi dyecezalnemu, że nikomu nie wolno absolutnie ich rozgłaszać: ani duchownym, ani świeckim, ani kaznodziejom, ani dziennikarzom i autorom?*

Rozgłaszanie w różny dzieje się sposób. Prywatnie, jeśli się o tem rozmawia w kółkach prywatnych, lub listach poufnych; publicznie, jeśli się ogłasza w kościele podczas nabożeństwa, albo drogą prasy, w książkach i dziennikach. Pierwszy sposób jest dozwolony, wszystkim jednakowoż należy zachować przy tem roztropność i zdrowy rozum. Do drugiego sposobu odnosi się prawo Soboru Tryd. i Dekreta rzymskie.

Czy więc rozgłaszanie publiczne jest zakazane absolutnie każdemu innemu, oprócz Biskupowi? Tak, gdyż orzeczenie prawa i zakaz są ogólne. Tymczasem dzienniki katolickie nie przestrzegają tego prawa — niech się wydarzy jakie cudowne uleczenie, nie pytają się, czy zbadane czy nie przez władzę duchowną, głoszą je całemu światu. Czy postępowanie to można aprobować? Wszakże ztąd płyną korzyści dla Kościoła i dusz? Czyż jest środek skuteczniejszy, któryby bezbożności zamknął usta, pohańbił sytematyczną niewiarę, utwierdził wiarę i ufność wiernych w Bogu podniósł? Czyż przez to nie pomnaża się chwała Boża i Maryi? Przecież Bóg w tym celu cuda działa, aby były objawione? Jeśli zapytamy się o zdanie kanonistów, to przemawiają oni po prostu za absolutnym zakazem. Prawo w téj rzeczy nic nie rozróżnia, nic nie tłomaczy, a więc i kanoniści oświadczają się przeciwko publicznemu rozgłaszaniu przez dzienniki i książki. Zdaje się, że i tutaj można rozróżnić dwie rzeczy. Bo czyż w istocie nie można w dwojaki sposób różny od siebie rozgłaszać fakt uważany za cudowny? Można bowiem opowiedzieć tylko materyalną stronę faktu ze wszystkiemi okolicznościami a nie charakteryzować go, ani nazywać cudownym. Z drugiéj strony, opowiadając fakt, można go zaraz scharakteryzować i nazwać nadzwyczajnym, nadprzyrodzonym. Nie ulega wątpliwości, że i dzisiaj ten drugi rodzaj rozgłaszania, rozpowszechniania cudu jako takiego jest zakazany absolutnie każdemu z wyjątkiem władzy duchownéj. Nie ulega wątpliwości, że błądzą ciężko i zasługują na naganę wszyscy ci, którzy ogłaszają bez upoważnienia opowieści o przepowiedniach, widzeniach itd. i że powinni być za to przez Kościół surowo karani. Że zwyczaj przeciwny istnieje, to nic nie znaczy; Zwyczaj podobny choćby i najbardziéj był rozpowszechniony, jest jak najwidoczniéj ciężkiem nadużyciem. Na nic się także nie przyda przytaczać korzyści z takiego rozgłaszania; prawo jest tak formalne, tak wyraźne, tak uzasadnione, że powody tego rodzaju żadnego nie mają znaczenia; a obok korzyści moralnych, jakie niektórzy przez to chcą osięgnąć, zbyt pospieszne rozgłaszanie przynieść może i przynosi szkody tak wielkie, że obowiązkiem jest Kościoła zapobiegać temu wszystkiemi siły. Jak zgubne skutki wywołać może najmniejszy błąd, publicznie propagowany w téj ma-

teryi! Czyż nie doprowadza się w ten sposób ludzi do wątpienia w prawdziwe cuda, czyż nie wstrząsa się w słabych pewność subjektywna tych przyczyn i powodów, na których się ich wiara opiera? Nie można się także zastawiać protestacyą, przepisaną przez Urbana VIII dla Biskupów co do cudów, zdziałanych za przyczyną sług Bożych niebeatyfikowanych: protestacya ta jest niezależną od aprobacyi Ordynaryusza, wymaganéj przez Sobór Tryd. i zastąpić jéj nie może. Błahem jest wreszcie zastawianie się, że takie rozgłaszanie na podstawie sądu indywidualnego nie przesądza wyroków Kościoła i że o tyle tylko zdanie prywatne ma wartość, o ile posiada za sobą dowody i racyonalne powody; — podobne bowiem zastawianie się nie usuwa nadużycia, ani nie umniejsza niebezpieczeństw, płynących z publicznego rozgłaszania przez prywatne osoby.

Co się tyczy prostego opowiadania o fakcie uważanym za naturalny, kiedy opowiadający powstrzymuje się od nazywania go cudownym, zdaje nam się — nie przesądzamy opinii lepiéj uzasadnionéj — że nie jest wprost zakazane przez Kościół. Dystyukcyi, na któréj się opiera nasza konkluzya, nie znaleźliśmy u żadnego kanonisty; uważają oni prawo za tak wyraźne, że wszelka wątpliwość i dyskusya pod tym względem jest u nich wykluczoną. Lecz rozróżnienie nasze oparte jest na naturze rzeczy. Któż nie rozumie, że inną jest rzeczą opowiadać fakt, w którym jest coś nadprzyrodzonego, a inną twierdzić, że fakt ten a ten jest nadprzyrodzonym, cudownym? Któż nie widzi, że wykroczenie przeciw prawom powagi i władzy kościelnéj jest inne w jednym i drugim przypadku? A nadto dystynkcya ta ma za sobą tradycyą, którą można nazwać ogólną — i ugruntowaną jest na najsilniejszych argumentach. Powiedzieliśmy i powtarzamy: żaden zwyczaj nie może niweczyć substancyi prawa św. Soboru — tłomaczyć go można a tłomaczyć w innéj myśli, jak myśmy to uczynili, nie podobna.

KRONIKA
dyecezalna i zagraniczna.

Poznań. Z Rzymu piszą do „Czasu" że JE. ks. Kardynał-Prymas zgadza się zupełnie na instrukcyą, udzieloną przez Biskupa Förstera duchowieństwu dyec. wrocławskiéj, poleca się do niéj stósować, z tem jednak zastrzeżeniem, aby duchowieństwo w archidyecezyach naszych domagało się wykładu po szkołach religii w języku polskim.

Dyecezye polskie. Ks. Józef Martusiewicz, kanonik katedralny w Tarnowie, poseł do Rady państwa, mianowany został scholastykiem Kapituły tamtejszéj. — W Staréjwsi, w Galicyi umarł 31 stycznia r. b. jeden z ostatnich trzech białoruskich Jezuitów, O. Antoni Grocholski; ur. na Białéj Rusi 1795 roku, wstąpił do nowicyatu w Puszy 1814. Po wygnaniu Jezuitów z Rosyi dokończył studyów we Włoszech, gdzie był także profesorem w różnych kolegiach prowincyi rzymskiéj. Od roku 1841—48 wykładał w kolegium sądeckiem zakonnéj braci to teologią, to historyą kościelną, to prawo kanoniczne. Od 1855 był kapelanem Benedyktynek w Staniątkach i dopiero na dwa lata przed śmiercią przeniósł się z woli przełożonych do starowiejskiego kolegium. — W dyecezyi chełmińskiéj rozpoczęła się spowiedź wielkanocna z 4 Niedzielą Postu i trwać może do Zielonych Świątek. Pasterzom pojedyńczym pozostawiono dowoli skracać ten czas według potrzeby.

Niemcy. Kapituła katedralna w Monasterze postanowiła od Ziel. Świątek zaprowadzić w katedrze obrządek rzymski. Inne kościoły w dyecezyi pójdą za przykładem katedry. Co się tyczy dyecezyi kolońskiéj i trewirskiéj większa już część kapłanów stosuje się do obrządku rzymskiego; kościoły katedralne przywrócą także w niezadługim zapewne czasie ten obrządek. — W Oberammergau odbywać się będą roku bież. znane i słynne przedstawienia pasyjne co niedzielę i święto, począwszy od poniedziałku Zielonych Świątek 17 maja aż do końca września, z wyjątkiem uroczystości Bożego Ciała i św. Piotra i Pawła a nadto w święta: św. Benona 16 czerwca, św. Jana Chrzciciela 24 czerwca i Narodzenia NMP. 8 września. Najwygodniejsza droga koleją z Monachium przez Starnberg, Weilheim do Murnau, gdzie łatwo nająć można furmankę. — W Fuldzie zmarł 24 lutego kanonik katedr. dr. fil. i teol. ks. Reinerding, kapłan pobożny, autor wielu książek budujących i ascetycznych, oraz licznych rozpraw i dzieł naukowych. Kapituła fuldajska posiada już tylko dwóch kanoników i to podeszłego wieku. — Jakie równouprawnienie panuje w Prusach, pokazują stosunki wrocławskiego uniwersytetu, na którym pomiędzy 1257 studentami jest 600 katolików, nauczycieli zaś oprócz teologów 10 tylko jest katolików, a przeszło 30 żydów.

Rzym. Dnia 3 marca jako w rocznicę koronacyi Ojca ś. Leona XIII odprawiono naprzód w kaplicy Sykstyńskiéj uroczystą Mszą św., na któréj obecnymi byli wszyscy ambasadorowie w wielkiéj gali, 31 Kardynałów, 100 Arcybiskupów i Biskupów, oraz wiele innych dostojnych osób. Ojciec ś. przybrany był jak na największe uroczystości. Nabożeństwo odbyło się tak świetnie, jak nie widziano od r. 1870. Mszą ś. celebrował najstarszy z Kardynałów, przez rządzącego obecnie Papieża mianowanych, ks. ążę v. Fürstenberg, Arcyb. z Ołomuńca. — Z powodu téj rocznicy składało św. Kolegium Kardynałów Ojcu św. powinszowania. Dziekan św. Kolegium, Kardynał di Pietro odczytał następujący adres:

Cześć i miłość powodują nas do święcenia po raz wtóry rocznicy owego szczęśliwego dnia — szczęśliwszego jeszcze dla tego, że jest rocznicą urodzenia W. Świątobliwości — gdzie skronie ozdobiwszy tyarą z trzema koronami, pochwyciłeś w swe ręce ster łodzi Rybaka galilejskiego, po obraniu W. Ś. przez Jezusa Chrystusa zastępcą Jego tutaj na ziemi. Św. Kolegium Kardynałów spieszy do stóp Waszego tronu, aby wyrazić powinszowania i radość. Powinszowania, że Wasza Świątobliwość zasiadła na téj Stolicy, która od Boga ma przeznaczenie dać poznać światu prawdę; Stolicy, z któréj płynie prawdziwe dobro i która nie przestała na chwilę przynosić szczęścia całemu światu; Stolicy, która była zawsze opiekunką nauk i sztuk, zwłaszcza w naszem mieście Rzymie, gdzie opatrznościowo przez św. Piotra została założoną, które to miasto zostało skutkiem tego mistrzem prawdy, pogromcą błędów; Stolicy, przez którą, według pięknego wyrażenia jednego z Waszych poprzedników, św. Leona, wielkość rzymska środkami pokojowemi więcej się wzmogła, aniżeliby kiedykolwiek podobną wielkość osięgnąć mogła za pomocą zdobyczy i tryumfów wojennych. Mamy dzisiaj także powód wyrazić naszę radość. Zdawało się, że ciemności jeszcze bardziéj zalegną ziemię, kiedy przed dwoma laty katolicki świat w żałobie widział gasnący w Watykanie płomień, który sam jeden go oświecał wśród licznych i strasznych niebezpieczeństw. Lecz głos Nieba odezwał się natychmiast do Waszéj Świąt. słowy, jakie kładzie w usta Mojżesza, wielkiego prawodawcy, który, wstępując na górę Nebo, miał ludowi wybranemu oznaczyć nowego przewodnika: „Oddaję tobie straż nad tym ludem, ty mu oddasz w posiadanie ziemię świętą. Będziesz miał opiekę niebieską i zwyciężysz. Dominus qui ductor vester erit, ipse erit tecum nec derelinquet te, noli timere." W. Św., w którym się łączy nauka z cnotą i gorliwością, wybrany naszemi głosami, posłuszny wezwaniu Boskiemu, ulegając naszym usilnym prośbom, przyjąłeś Pontyfikat a przez to obowiązek obrony, jak to dzielnie spełniasz, Kościoła katol. przeciwko tak licznym nieprzyjaciołom, którzy różną bronią, w napaści jednak zjednoczeni, starali się i starają go ciągle zwalczać i nie tracą nadziei, że go kiedyś pognębią. Próżna nadzieja! Bo przy grobach dwóch wielkich heroldów Ewangelii, winien zawsze każdy katolik, jak my to czynimy w téj chwili, czcić w Watykanie — a dzisiaj w Twojéj osobie — godność księcia i najwyższą powagę apostolską w Papieżu. W téj podwójnéj godności zechciéj, Ojcze św., udzielać zawsze Twemu senatowi opiekę i błogosławieństwo, o które prosi.

Na tę przemowę odpowiedział Ojciec św. w następujących słowach: „Z prawdziwą radością przyjmujemy powinszowania

i życzenia, jakie co dopiero, księże Kardynale, w imieniu całego Kolegium św. z powodu drugiéj rocznicy Naszéj koronacyi wyraziłeś. Węzły najszczerszéj miłości, jakie Nas wiążą ze wszystkimi i z każdym pojedynczym członkiem św. Kolegium, czynią Nam te życzenia nadzwyczaj przyjemnemi i zniewalają Nas do podziękowania Wam z uczuciami najżywszego zadowolenia. Podczas dwóch lat już upłynionych Naszego Pontyfikatu, wśród trosk najcięższych Naszego urzędu Apostolskiego, którego ciężar tak bardzo przewyższa słabe siły Nasze, uczuwaliśmy silną podporę nie tylko w pomocy niebieskiéj, która Nam stosownie do potrzeby udzielaną była, lecz także w chętnéj i ustawicznéj pomocy ze strony św. Kolegium. Żywiąc ufność, że Nam téj pomocy z jednéj i drugiéj strony nie zabraknie nigdy, jest dla Nas równocześnie pobudką do nadziei i gorliwego wytrwania na téj drodze, na którą wstąpilismy, ta myśl o sile Bożéj i skuteczności nadprzyrodzonéj, jaką Jezus Chr. dla dobra społeczeństwa ludzkiego raczył obdarzyć Kościół i rzymski Pontyfikat. — Bardzo stosownie przypomniałeś Eminencyo, że po wszystkie wieki, nawet w czasach najwięcéj barbarzyńskich i najgroźniejszych ery chrześciańskiéj, Kościół Jezusa Chr. i Papieże rzymscy byli dla narodów Apostołami zbawienia i mistrzami prawdziwéj cywilizacyi. Czystem światłem prawd ewangelicznych rozpraszali ciemności błędu i nieświadomości: bronili wytrwale zasad porządku i sprawiedliwości przeciwko wszystkim; przytłumiali rozterki świeckie i miłością jednoczyli w pokoju duchy najsprzeczniejsze; dla książąt zjednywali cześć, posłuszeństwo, miłość poddanych; ludom dostarczali wszelką pomoc w najrozmaitszych potrzebach życia duchowego i ziemskiego. — Postęp sam, prawdziwie godzien téj nazwy, z którego epoka nasza tak jest dumną, zawdzięcza wiele błogosławionemu działaniu Kościoła, który tysiącznemi sposobami go wywołuje, błogosławi mu i każe służyć ku prawdziwemu pożytkowi ludzi. Ach! o ile straszniejszą i bardziéj przerażającą byłaby przyszłość, gdyby w czasach tak wielkiéj odwagi do rzucania się na rozmaite projekta, takiéj strasznéj rozwiązłości namiętności, nie było na świecie Kościoła, téj arki zbawienia, tego miasta schronienia, gdzie są zachowane ku wspólnéj obronie prawda religijna i zasady wszelkiéj sprawiedliwości. — Ponieważ podobało się Panu w swych niezbadanych wyrokach powierzyć Nam, jako naczelnikowi Kościoła, tę władzę nadziemską i opatrznościową, jest obowiązkiem Naszym utrzymać jéj prawa nienaruszone przeciwko wszelkim uroszczeniom, zkądkolwiek one pochodzą, i domagać się bezustannie jéj niezależności i wolności. Znamy z drugiéj strony obowiązek Nasz rozszerzania coraz bardziéj znajomości i miłości Kościoła, jego błogosławionych wpływów po całym świecie i zjednywania mu czci i szacunku u wszystkich. Temu wielkiemu celowi poświęciliśmy i poświęcamy Nasze siły i wszystkie chwile Naszego życia, pewni, że liczyć możemy zawsze na skuteczną pomoc św. Kolegium, jako też pewni, że w téj burzliwéj epoce Kościół będzie się umiał pokazać, jak zawsze, prawdziwym dobroczyńcą ludzkości, a Pontyfikat rzymski prawdziwą podporą narodów. Ożywionym tą ufnością miło Nam udzielić Tobie, ks. Kardynale i całemu św. Kolegium jako zadatek Naszéj szczególniejszéj miłości i zapowiedź łask niebieskich błogosławieństwo apostolskie. Benedictio Dei etc.

Na konsystorzu, odbytym 27 lutego, adwokat konsystorski Filip Gioazzini polecał po raz wtóry kanonizacyą wielebnego sługi Bożego Kaspra del Bufalo († 1838), założyciela zgromadzenia Kapłanów świeckich „Krwi Przenajdroższéj.“ Kardynałom, którzy na tymże konsystorzu otrzymali kapelusze kardynalskie, przeznaczył Ojciec św. kościoły: św. Chryzogona (który Ojciec św. jako Kardynał posiadał) ks. de Fürstenberg; Czterech Św. Ukoronowanych Kardynałowi Ferreira; św. Sylwestra i św. Marcina Kard. Meglia; św. Balbiny Kard. Cattani; św. Pudencyanny Kard. Sanguini. Biletami sekretarza stanu przydzieleni zostali wspomnieni Kardynałowie do następujących Kongregacyi: Kard. Fürstenberg do Kongregacyi Biskupów i Zakonników, Propagandy, Ceremonii i Odpustów; Kard. Ferreira dos Santos Silva do Kongr. Soboru, Obrzędów, karności zakonnéj, egzaminu Biskupów; Kard. Sanguini do Kongr. Soboru, Propagandy, Odpustów i Ceremonii; Kard. Cattani do Kongreg. Biskupów i Zakonników, Obrzędów, Studyów i kościelnéj immunitas; Kard. Meglia do Kongr. Biskupów i Zakonników, Propagandy, Ceremonii i Konsystorza. — Z Rzymu donoszą, że w klasztorze św. Ambrożego na górze Athos w Macedonii odkrył włoski filolog Peyron dwa greckie fragmenta listów św. Pawła.

Francya. W końcu zeszłego roku ważne odbyły się narady w klasztorze Aiguebelle pod przewodnictwem opata Dom Gabryela w sprawie g r e g o r y a ń s k i e g o ś p i e w u. Duszą tych konferencyi naukowo-artystycznych, na które zjechali się licznie opaci, księża świeccy i organiści, był uczeń słynnego Dom Guérangera, Benedyktyn z Solesme, Dom Pothier. Odkrycie szacownych manuskryptów liturgicznych i zamiar zużycia ich do liturgii i śpiewów kościelnych spowodowały to zebranie. Dom Pothier, który zwiedził wszystkie biblioteki europejskie, przewertował wszystkie znane manuskrypta, wykładał przez trzy dni o początku, rozwoju, nutach i melodyach śpiewu gregoryańskiego. Z sali posiedzeń przenoszono się do chóru i wykonywano na organach różne melodye i śpiewano pieśni. Zgodzono się na to, że melodye gregoryańskie są bogatym repertoarem muzykalnym; że śpiew gregor. winien być wykonywany grupami nut, związanych pomiędzy sobą według pewnych reguł, a wreszcie, że wykonywanie ciężkie, powolne, wymuszono, jak się to dzieje po wielu kościołach, nie odpowiada wcale ani tradycyom starożytności, ani dobremu gustowi. Konferencye dom. Pothiera u Trapistów w Aiguebelle znajdą wnet praktyczne zastosowanie w dziełach przez niego opracowanych a znajdujących się pod prasą: M é l o d i e s g r e g o r i e n n e s, w G r a d u a l e i A n t y f o n a r z u, w których śpiew greg. w całéj czystości będzie przedstawiony. Zgromadzenie wyraziło życzenie, aby we wszystkich kościołach świata katolickiego odbyła się restauracya śpiewu kościelnego na większą chwałę Boga, zbawienie dusz i cześć religii.

Ameryka. Przeciwko wnioskowi zarządzcy konkursu, ustanowionego nad majątkiem kościelnym nieszczęśliwéj dyecezyi Cincinnati, o sprzedaż pewnéj liczby kościołów i gruntów poczyna się duchowieństwo energicznie bronić. Dnia 27 stycznia zebrało się w tym celu na naradę w katedralnym kościele 120 kapłanów z archidyecezyi. Postanowiono powierzyć obronę pojedynczych kościołów na sprzedaż wystawionych adwokatom, ktorzyby praw gminy strzegli. Sądzą, że się uda uratować kościoły, których tytuł posiadania zapisany jest wprawdzie na imię Arcybiskupa Purcell, kosztem jednak gmin zbudowane zostały, na których wystawienie ani ks. Arcybiskup, ani jego brat nie dali grosza.

Kwestye teologiczne.

Dnia 19 marca przypada w tym roku uroczystość św. Józefa, a równocześnie jest to piątek poświęcony M. Boskiéj Bolesnéj. Officium jest przeniesione na sobotę następną. Czy w piątek wolno odprawić Mszą św. solenną, wotywę lub sumę o święcie Siedmiu Boleści M. B.?

O d p. Można, ubi est concursus populi ad celebrandum Festum quod transferri debet, bo święto św. Józefa chociaż dx. primae classis nie należy do onych dni, które wykluczają tego rodzaju wotywy (są to następujące dni: Domin. 1. Adv., Fer. IV Ciner., Dom. 1 Quadrag., Domin. Palm. cum tota hebdomada majori, Dom. Resurr. et Dom. Pent. cum duobus diebus sequentibus, dies Nativ. Dni, Epiph., Ascension., et festum Corp. Chrti.) Odprawi się zaś Mszą o M. B. Bolesnéj tak, jak w każde inne święto tytularne kościoła in foro, tj. cum Gloria, Credo i sine oration. imperatis (jako solenna wotywa); w kościele jednak odnośnym musi być odprawiona inna jeszcze śpiewana Msza św. o św. Józefie z jedną oracyą, wszystkie inne komemoracye odpadają, a na końcu czyta się Ewangelią św. Jana. Inne Msze prywatne biorą się o św. Józefie z komemor. feriae i ostatnią Ewangelią de feria. W tych tylko kościołach, w których jedna odprawia się Msza św., a uroczystość M. B. Bolesnéj się święci, winna być odprawioną — ponieważ z świętem ś. Józefa obligatio

applicationis pro parochianis jest połączona, a więc w rubrykach uchodzi jeszcze za festum de praecepto — suma o ś. Józefie według dekr. św. Kongr. Obrz. z 22 sierpnia 1744: In Ecclesiis minoribus ubi unica celebratur Missa, non potest omitti illa occurentis Festi de praecepto, ut cantetur votiva.

Ponieważ święto Zwiastowania Najśw. Maryi P. przypada w roku bieżącym w W. czwartek, przenosi się quoad officium et Missam na poniedziałek po Przewodnicy, jak to Rubrycela dyecezalna opiewa, pro populo zaś obchodzi się w sam W. Czwartek. Pasterze dusz winni tedy w niedzielę poprzednią zwrócić uwagę wiernych na to, że w W. Czwartek obowiązani są dla święta Zwiastowania wysłuchać Mszy św. i powstrzymać się od wszelkiej ciężkiej pracy. Aby wierni mogli być w ten dzień wszyscy obecni na Mszy św., wolno jest odprawić więcej Mszy św. (de Coena Domini). Po sumie nie można już w jednym i tym samym kościele innych Mszy św. odprawiać. Nabożeństwo po południu odprawia się tak, jak Brewiarz przepisuje i święta Matki Boskiej nie uwzględnia się wcale. Księża, którzy mają prawo i obowiązek binowania, mogą tegoż dnia odprawić dwie Msze św., nie wolno im jednakże w kościele filialnym, albo innym, w którym drugą Mszą św. będą odprawiali, konsekrować drugiej Hostyi do zachowania na Mszą Praesanctificatorum w W. Piątek, gdyż tej Mszy Praesanctificatorum jeden kapłan dwa razy odprawiać nie może.

Penitencyarya św. rozstrzygnęła pod d. 16 stycznia 1834 roku, że tam, gdzie istnieje indult (dyspensa w listach past. na post udzielana), mogą ci, którzy dla wieku lub pracy nie są zobowiązani do ścisłego postu, tyle razy jeść na dzień mięso, ile razy pożywienie biorą. Według późniejszych jednak decyzyi św. Penitencyaryi nie wolno w tych dyecezyach jeść więcej razy na dzień potraw mięsnych, gdzie indult pozwala wyraźnie tylko na jednorazowe posilenie się mięsem. Ponieważ drugi ten dekret jest u nas nie znany, powtarzamy go tutaj:

Quidam sacerdotes regnorum Belgii et Hollandiae ad tranquillitatem conscientiae suae et ad certam fidelium directionem instanter petunt ab Eminentia vestra solutionem sequentium dubiorum.

I. Gury, Scavini et alii referunt tanquam responsa S. Poenit. data die 16 januarii 1834: „Posse personis, quae sunt in potestate patrisfamilias, cui facta est legitima facultas edendi carnes, permitti uti cibis patrifamilias indultis, adiecta conditione de non permiscendis licitis atque interdictis epulis et de unica comestione in die iis qui ieiunare tenentur.“ Igitur quaeritur: 1º an haec resolutio valeat ubique terrarum; 2º dum dicitur, „permitti posse,“ petitur, a quo ista permissio danda sit, et an sufficiat permissio data a simplici confessario?

II. Altera resolutio „fideles, qui ratione aetatis vel laboris ieiunare non tenentur, licite posse in quadragesima, dum indultum concessum est, omnibus diebus indulto comprehensis, vesci carnibus aut lacticiniis per idem indultum permissis, quoties per diem edunt.“ Dubitatur igitur, an haec resolutio valeat in dioecesi, cujus episcopus auctoritate apostolica concedit fidelibus, ut feria 2, 3, 5, temporis quadragesimae possint semel in die vesci carnibus et ovis, iis vero, qui ratione aetatis vel laboris ieiunare non tenentur, permitttt, ut ovis saepius in die utantur. — Quaeritur itaque: 1, an, non obstantibus memorata phrasi „ovis saepius in die utantur“ et tenore concessionis, possint ii, qui ratione aetatis vel laboris ieiunare non tenentur, vi dictae resolutionis vesci carnibus, quoties per diem edunt? — 2, an iis, qui ieiunare non tenentur ratione aetatis vel laboris, aequiparandi sunt qui ratione infirmae valetudinis a ieiunio excusantur, adeo ut istis quoque pluries in die vesci carnibus liceat?

S. Poenitentiaria, mature consideratis propositis dubiis, dilecto in Christo oratori in primis respondet transmittendo declarationem ab ipsa S. Poenitentiaria alias datam, scilicet: „Ratio permissionis, de qua in resolutione data a S. Poenit. 16 ianuarii 1834, non est indultum patrifamilias concessum, sed impotentia, in qua versantur filii familias, observandi praeceptum.“ — Deinde ad duo priora dubia respondet: quoad primam, affirmative, quoad secundum, sufficere permissionem factam a simplici confessario. — Ad duo vero posteriora dubia respondet; quoad primam, negative; quoad secundum, non aequiparari.

Datum Romae in S. Poenitentiaria die 27 Mai 1863.

A. M. Card. Cagiano M. P.

Ponieważ ostatni indult arcypasterski, udzielony w naszych archidyecezyach, a zobowiązujący do tej chwili, wyraźnie pozwala tylko na jednorazowe posilenie się mięsem w dniach dyspensą objętych, dla tego powyższe orzeczenie Penitencyaryi ś. i do nas się stosuje, chyba żeby ze strony kompetentnej inna nastąpiła interpretacya.

Piśmiennictwo kościelne.

Joannis de Lasco S. E. Gnesnensis Archiepiscopi Primatis, Legatique Nati ***Liber Beneficiorum*** Archidioecesis Gnesnensis itd. Tom I. Nakładem i drukiem J. B. Langiego w Gnieźnie 1880 in fol. Cena 18 marek. Drogocenny ten zabytek przeszłości, którego druk zapowiadano już od dość dawnego czasu, ujrzał nareszcie światło dzienne, dzięki wytrwałym zabiegom i niezmordowanej troskliwości ks. dra Łukowskiego, profesora semin. duch. w Gnieźnie, który manuskrypt w archiwum gnieźnieńskiej kapituły odszukał, częścią sam przepisał, a wreszcie kiedy poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk nie mogło dostarczyć potrzebnych na wydanie funduszy, o nakładzcę się postarał. Wielką zasługę przy wydawnictwie tego dzieła zaskarbił sobie także ks. kanonik Korytkowski, który podjął się tej mozolnej, iście mrówczej pracy, aby z akt kapitulnych pozbierać o każdym kościele i beneficium różnorodne objaśnienia. Przypiski te ks. kanonika: historyczne, jeograficzne, topograficzne i heraldyczne, nieraz całe strony zajmujące, nadają życie tym martwym i monotonnym opisom i czynią księgę nie tylko interesowną, lecz źródłem dla badaczów i historyków naszej przeszłości. Wartość i znaczenie tej księgi jest niezaprzeczenie wielkie. Opisując parafie, przywileje, źródła majątku kościelnego, daniny, grunta kościelne, kościoły w archid. gnieźn. w początku 16 w., wymieniając fundatorów, patronów w rodzinach szlacheckich itd., jest prawdziwie nową kopalnią w dziedzinie prawa i gospodarstwa krajowego z epoki złotego wieku, a przedewszystkiem dostarcza bogaty materyał dla historyi archidyecezyi gnieźnieńskiej, największej dyecezyi polskiej i kolebki chrześciaństwa. Szanowny wydawca utrzymuje, że Liber Benef. ma nawet moc dowodu w sporach o dziesięciny, że wyjątki z niego tyle znaczą w sądach Królestwa Pol., co erekcya że nawet i u nas sądy uznawały księgę tę za dokument stwierdzający różne daniny. Wątpimy, aby wszystkie sądy zgadzały się na to zapatrywanie, tym więcej, że księga nie zawiera dokumentów erekcyjnych i innych dyplomatów. Bądź co bądź, jest to monumentalne dzieło, przynoszące zaszczyt i pożytek literaturze kościelnej i krajowej. Niepodobna nam wdawać się w szczegółowy jego rozbiór, ograniczamy się zatem na kilku ważniejszych notatkach. Księga Beneficyów Arcybiskupa Łaskiego powstała pomiędzy 1511—1523 a powodem jej ułożenia było pociągnięcie duchownych za zezwoleniem Stolicy Apost. do podatku na potrzeby kraju. Archidyecezya Gnieźnieńska obejmowała wówczas archidyakonaty: gnieźnieński, uniejowski, kurzelowski, kaliski, łęczycki, łowicki, wieluński, z których 6 ostatnich, z wyjątkiem kilku kościołów, należą dzisiaj wszystkie skutkiem podziału Polski do innych dyecezyi, wreszcie kamieński, z którego tylko dwa dekanaty, łobżenicki i nakielski, należą jeszcze dzisiaj do archidyecezyi. Tom I wydanego obecnie przez ks. Łukowskiego dzieła obejmuje połowę księgi beneficyów, opis kościołów w archidyakonatach: gnieźnieńskim, uniejowskim i kurzelowskim. Po przedmowie, przedstawiającej, jak myśl i projekt wydrukowania tej księgi dojrzały, podaje ks. Łukowski wiadomości ciekawe o różnych polskich księgach beneficyalnych uposażeń, a następnie opisuje księgę Łaskiego. Następuje praca ks. kanonika Korytkowskiego, obszerny bo 11 arkuszy druku obejmujący życiorys Arcybiskupa Prymasa Łaskiego, na archiwalnych

dokumentach głównie oparty i dużo nieznanych szczegółów wyprowadzający na jaw. Następnie po wiadomościach ogólnych o archidyakonacie gnieźnieńskim idzie opis 175 kościołów i beneficyów, począwszy od kościoła św. Trójcy w Gnieźnie, przedruk z księgi Laskiego. Z opisanych kościołów zniknęło w przeciągu 3 następnych wieków bez śladu 12 a 11 zamieniono na kościoły filialne. Z tych 175 kościołów należy dzisiaj do archidyecezyi tylko 110. Reszta odpadła do Król. Polskiego, 64 należy do dyecezyi kujawsko-kaliskiéj a jeden do archidyecezyi warszawskiéj. Z archidyakonatu uniejowskiego opisanych jest 90 kościołów, należących dzisiaj do dyecezyi kujawsko-kaliskiéj. Z archidyakonatu kurzelowskiego opisanych jest 72 kościoły, z których po rozbiorze 19 przypadło do dyecezyi krakowsko-kieleckiéj a 53 do dyec. sandomirskiéj. Przy każdym nieomal kościele znajdują się, jak już wspomnieliśmy, bardzo cenne dopiski ks. kanon. Korytkowskiego, zaczerpane z archiwum. Księgi takiéj wagi zdaje się zbytecznie polecać nie potrzeba, sama się zaleca swą treścią i obrobieniem. Spodziewamy się, że zdobić będzie biblioteki nie tylko badaczy przeszłości naszéj i skrzętnych zbieraczy zabytków historycznych, ale wielu rodzin szlacheckich i wszystkich kapłanów tak tutaj, jak i w Królestwie Polskiem, dzierżących dzisiaj opisane beneficya, zwłaszcza że cena stosunkowo do objętości dzieła jest wcale umiarkowana. Jedno tylko mamy życzenie, aby przykład prawdziwie na uznanie wszelkie zasługujący ks. Łukowskiego pociągnął kogo do ogłoszenia drukiem księgi beneficyów poznańskiéj archidyecezyi!

Pius IX i jego wiek napisał ks. Józef P e l c z a r, dr. św. teol. i św. kanon., prof. uniw. Jagiell. Tom I z portretem Papieża. Dochód przeznaczony na Świętopietrze (cfr. wzmiankę naszą o tem dziele w nr. 36 „Przeglądu“). Jest to w języku polskim pierwszo dzieło większego rozmiaru i poważniejszego zakroju o nieśmiertelnéj pamięci Papieżu, który obok wielkich cnót i czynów jaśniał wielką miłością dla nieszczęśliwego narodu naszego. Temu Papieżowi wznosi naród nasz marmurowy pomnik; szanowny autor zamierzył postawić mu jeszcze innego rodzaju pomnik, któryby nie tylko uwiecznił jego rysy, ale przekazał potomności jego czyny i pouczył przyszłe pokolenia, dla czego to ich ojcowie pośród grobowców królów, wodzów i Biskupów umieścili posąg Papieża. Z zadania tego wywiązał się zupełnie i świetnie. Okres pierwszy żywota i rządów wielkiego Papieża, nazwany przez niego okresem wielkich zamiarów i wielkich zawodów, sięgający do r. 1850, tj. do powrotu Piusa IX z wygnania, przedstawił autor tak wdzięcznie i zajmująco, że trudno odłożyć książkę, zabrawszy się raz do jéj czytania. Wiek nasz jest epoką szalonych i zaciętych walk rewolucyi pod najrozmaitszemi postaciami przeciwko Kościołowi, jego zasadom i wpływom na społeczeństwo ludzkie. Namiestnik Chrystusowy, Głowa Kościoła wszystkie ciosy wymierzone na Kościół odczuwa w sobie, stoi niezłomnie na posterunku i stawia czoło burzom i bałwanom, roztrącającym się o Stolicę Piotrową. Wśród téj walki, nieustającéj prawie na chwilę, wyrasta osoba Piusa IX na olbrzyma, który silną ręką trzyma ster łodzi Piotrowéj i kieruje nią bezpiecznie wśród największych nawałności, i prowadzi Kościół do zwycięztwa i tryumfu. Wspaniale też a prawdziwie charakteryzuje autor w przedmowie całą wartość i działanie długoletnie wśród najtrudniejszych stosunków, ogólnego zamieszania pojęć i wyparcia się zasad chrześciańskich, wśród tylu rewolucyjnych mrzonek i przewrotów, tego Namiestnika Chrystusowego, który jaśnieje jako zbawca społeczeństwa, lecącego na oślep do zguby, a dowodzi czynami z pontyfikatu Piusa IX, jak słusznie należy mu się miano jednego z największych Papieży, a największego męża tego wieku. Wielką zaletą dzieła ks. Pelczara jest to, że nie podaje suchego szkicu biograficznego, lecz wplata dużo zajmujących opowieści, malujących wielkie serce i umysł wzniosły Piusa IX, że się nie ogranicza na przedstawieniu samego żywota, czynów i prac papiezkich, lecz pisze historyą Kościoła nowszych czasów, któréj centralnym punktem jest Papież Pius IX, na któréj kartach imię Piusa IX najpierwsze zajmuje miejsce. Historya ta napisana treściwie, często w tacytowskim stylu, język kwiecisty, piękny, bez zbytecznéj frazeologii. Nadto uwzględnia autor wszędzie stosunki papieztwa do Polski, podnosi wszystkie ważniejsze momenta z dziejów Kościoła polskiego, z dziejów naszego męczeństwa i prześladowania za wiarę, a posługuje się przeważnie i przytacza całemi ustępami wyjątki z dokumentów, encyklik, odezw, rozporządzeń papiezkich itd. Szczupłe ramy naszego pisma nie pozwalają nam rozebrać obszernie tomu I, ani też, chociaż szczerą mamy chęć, przytoczyć na udowodnienie, że sąd nasz pochlebny nie jest przesadzony, pojedynczych ustępów. Dla informacyi jednak bliższéj naszych czytelników dodajemy, że tom ten rozkłada się na dwie części. Pierwsza obejmuje czasy przed pontyfikatem Piusa IX, od r. 1792 do 1846 i daje nam pogląd na stan Kościoła i społeczeństwa przy końcu 18go wieku, na rewolucyą francuzką, która jest źródłem wszystkich nowoczesnych błędów i utrapień Kościoła, na karbonaryzm włoski, przedstawia nam dwóch wielkich Papieży Piusa VI i VII, a na tem tle maluje dziecęce i młodociane lata Piusa IX, opisuje jego działanie kapłańskie w zakładzie Tata Giovanni, podróż do Chili, prace biskupie na stolicy arcybiskupiéj w Spoleto, jego wybór na Kardynała i Papieża. W części téj poświęcony jest jeden rozdział stosunkowi Grzegorza XVI do Polski. Druga część, obejmująca czasy pontyfikatu Piusa IX od roku 1846—1850, rozpoczyna się rzutem oka na stan Kościoła i społeczeństwa w pierwszéj połowie 19 wieku, a głównie na dzieje Kościoła w poszczególnych krajach Europy, następnie w 19 rozdziałach wydobywa autor na jaw wszystkie działania Piusa IX, zmierzające do uświęcenia duchowieństwa i ludu chrześc., przedstawia jego opiekę nad narodami katolickiemi, jego troskliwość i starania o dobro poddanych państwa kościelnego, reformy, walkę z rewolucyą, ucieczkę do Gaety, rządy republikańskie w Rzymie, a wreszcie powrót Piusa IX do Rzymu. W téj części, obok konkordatu zawartego w r. 1847 z Rosyą, podaje autor ciekawe szczegóły o utworzeniu przez Mickiewicza legionu polskiego i dalszych tegoż legionu losach. Z pracy ks. Pelczara wieje duch tak serdecznego i gorącego przywiązania dla Kościoła, tak głębokich przekonań religijnych, że jéj czytanie nie tylko pamięć o Piusie IX ożywić, lecz i każde obojętniejsze serce miłością dla Kościoła rozpłomienić i przeświadczenie obudzić zdolne, że extra Ecclesiam nulla salus. — Oby te kilka słów z naszéj strony przyczyniły się do jak największego rozpowszechnienia tak pożytecznéj książki w kołach czytelników polskich!

OGŁOSZENIA.

Spis rzeczy. Encyklika Ojca św. Leona XIII. (Dokończenie.) — O sprawdzaniu objawień i nowych cudów, oraz o ich rozgłaszaniu. — K r o n i k a d y e c e z a l n a i z a g r a n i c z n a: *Poznań:* Ks. Kardynał Prymas o szkołach. — *Dyecezye polskie:* Ks. kanon. Martusiewicz scholastykiem Kapituły w Tarnowie — † O. Grocholski, jeden z ostatnich Jezuitów Białoruskich. — Spowiedź wielkanocna w dyecezyi chełmińskiéj. — *Niemcy:* Zaprowadzenie w katedrze monasterskiéj o b r z ą d k u r z y m s k i e g o. — Przedstawienia pasyjne w Oberammergau. — † ksiądz kanonik Reinerding w Fuldzie. — Katolicyzm na uniwersytecie wrocławskim. — *Rzym:* Uroczystość koronacyjna Papieża. — Mowy dziekana św. Kolegium i Ojca św. — Tytuły nowych Kardynałów i Kongregacye, do których przydzieleni. — Odkrycie dwóch greckich fragmentów z listów śgo Pawła. — *Francya:* Gregoryański śpiew. — *Ameryka:* Z dyecezyi Cincinnati. — *Kwestye teologiczne:* Święta św. Józefa, M. Boskiéj Bolesnéj i Zwiastowania Najśw. Maryi Panny. — Objaśnienie Penitencyaryi o poście. — *Piśmiennictwo kościelne:* Liber Beneficiorum Łaskiego. — Ks. Pelczara Pius IX i jego wiek. — Ogłoszenia.

Redaktor i nakładzca ks. Władysław J a s k u l s k i w Poznaniu. — Drukiem Jarosława L e i t g e b r a w Poznaniu.